

donderdag

23.09.2010

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door
Steven De Belder

3ABSCHIED

Anne Teresa De Keersmaeker,
Jérôme Bel, Ictus

CONCERTGEBOUW BRUGGE

© Herman Sorgeloos

**Anne Teresa De Keersmaeker
& Jérôme Bel:** concept

—

Gustav Mahler (1860-1911), *Der Abschied*,
extract uit *Das Lied von der Erde* (1908-1909)
(bewerking Arnold Schoenberg): muziek
Georges-Elie Octors: muzikale leiding

Anne Teresa De Keersmaeker: dans
Sara Fulgoni: mezzosopraan
Jean-Luc Fafchamps: piano

Ictus: ensemble

George Van Dam: eerste viool
Igor Semenov: tweede viool
Jeroen Robbrecht: altviool
François Deppe: cello
Géry Cambier: contrabas
Chryssi Dimitriou: fluit
Kristien Ceuppens: hobo
Dirk Descheemaeker: klarinet
Dirk Noyen: fagot
Kristina Mascher-Turner: hoorn
Gerrit Nulens: pauken & slagwerk
Nico Declercq: harmonium & celesta

Anne Van Aerschot: assistent
Maxime Kurvers: stagiaire
Johan Penson: productiemanagement,
geassisteerd door **Tom Van Aken**
Davy Deschepper: techniek
Eric Verberdt: technisch directeur Ictus

met dank aan: Lucy Grauman (zang),
David Hernandez (dans), Eugénie De Mey,
Anne-Catherine Kunz, Rita Poelvoorde,
Herman Sorgeloos, Christophe Wavelet,
Piano's Maene
productie: Rosas
coproductie: De Munt / La Monnaie (Brussel),
Opéra de Lille, Sadler's Wells (London),
Theater an der Wien, Théâtre de la Ville
avec le Festival d'Automne à Paris, Hellerau
European Center for the Arts Dresden
in samenwerking met: Ictus & R.B. Jérôme Bel
met steun van de Vlaamse overheid

3Abschied, een gesprek met Anne Teresa De Keersmaeker en Jérôme Bel

In 1921 maakte Arnold Schoenberg een transcriptie van Mahlers *Das Lied von der Erde* voor een klein ensemble van dertien musici; later afgewerkt door Rainer Riehn. Choreografen Anne Teresa De Keersmaeker en Jérôme Bel stellen een driedubbele interpretatie voor van *Der Abschied*, de laatste beweging uit deze beroemde symfonie. **3Abschied** is de eerste samenwerking tussen deze twee 'incontournables' van de internationale danswereld.

Anne Teresa De Keersmaeker en Jerome Bel, jullie werkten samen aan de productie: 3Abschied. Waarom twee choreografen voor een enkele voorstelling, en hoe verloopt die samenwerking in de praktijk?

Jérôme Bel: Als toeschouwer heb ik van meet af aan veel belangstelling gehad voor het werk van Anne Teresa. De eerste voorstelling die ik van haar zag, was *Rosas danst Rosas* op het Festival d'Avignon in 1983. Ik was toen achttien en kende niets van dans. De voorstelling verliep stormachtig. Wat ik op het toneel zag, vond ik fantastisch en ik begreep hoegenaamd niet waarom andere toeschouwers tijdens de voorstelling opstapten... Ik ben nog steeds aan dat werk gehecht. Altijd heb ik de artistieke ambities van Anne Teresa, haar beginselvastheid en ethiek weten te waarderen. De laatste tijd hebben we elkaar beter leren kennen. We zaten vaak op dezelfde festivals, overal ter wereld, en we praatten met elkaar, totdat Anne Teresa me op een dag voorstelde om samen met haar aan dit project rond *Das Lied von der Erde* te werken. Zonder ook maar even na te denken heb ik ja gezegd. Ik weet niet waarom, want het overkomt me anders nooit dat ik iets zonder nadenken aanvaard.

Anne Teresa De Keersmaeker: Ik was onder de indruk van Jérômes *The show must go on*. Ik vond er een heldere, leesbare dramaturgie in en een spaarzaamheid van middelen die me veel intellectueel en intuïtief plezier gaf, omdat ze datgene waarvan ik hield zo begrijpbaar maakte. Later, op een festival waar we elkaars voorstellingen zagen, was ik verbaasd over de manier waarop Jérôme vragen durfde te stellen, zowel in de voorstelling (*Pichet Klunchun and myself*) als in de daaropvolgende gesprekken over wat we al dan niet apprecieerden in elkaars werk. In het uitwerken van het project rond het *Lied von der Erde* haperde er iets en ik voelde dat ik tot de kern van het probleem moest komen. Tot dan toe was ik altijd met een boog om het romantische repertoire heengelopen: nu wilde ik op een nieuwe manier vragen stellen over de verhouding tussen deze muziek en dans. Ik zocht iemand die in staat was om die vraagstelling samen met mij te articuleren. Ik heb aan Jérôme gevraagd of hij aan dit project wilde meewerken en hij heeft zonder aarzelen ja gezegd.

JB: De samenwerking verloopt heel goed. Er is een soort complementariteit in onze manier van werken. We hebben bijna diametraal tegenovergestelde intellectuele uitgangspunten. Anne Teresa baseert zich op oosterse wijsheid, ik daarentegen op de zogenaamd poststructuralistische westerse filosofie. Aanvankelijk dacht ik dat onze samenwerking geen lang leven beschoren zou zijn, want om het halfuur had ik zin om naar Brussel-Zuid te lopen en de eerste Thalys terug naar Parijs te nemen. En toen vond er vreemd genoeg iets plaats dat ik nog nooit had meegemaakt. Bij het zoeken naar oplossingen voor de toneelmatige problemen die zich stelden, bleken we elk vanuit onze gebruikelijke conceptuele aanpak systematisch bij dezelfde uitkomst te belanden. Het was tamelijk ongelooflijk. Soms, als vrienden me vragen hoe de

repetities met Anne Teresa verlopen, heb ik het over die tafeltenniswedstrijden waarin je de spelers elkaar de bal minutenlang met duizelingwekkende snelheid ziet toeslaan. Wij spelen elkaar de bal heel snel toe, en met veel energie. Ikzelf heb altijd alleen gewerkt. Het is dan ook bijzonder aangenaam om te kunnen delen, om samen beslissingen te nemen, om er niet meer alleen voor te staan.

ATDK: Het klopt dat je slechts heel zelden kunt samenwerken met iemand die op hetzelfde terrein actief is, met wie je dezelfde kennis deelt. Hier ben ik mezelf, in datgene wat ik ken, de dans, en die extra blik, die anders is maar niet vreemd, is een echte artistieke luxe.

De oorspronkelijke partituur van *Das Lied von der Erde* is geschreven voor een romantisch groot orkest, maar de toeschouwers krijgen hier live de transcriptie te horen die Arnold Schoenberg in 1921 van het werk maakte voor een ensemble van dertien muzikanten. Deze productie, met op scène een danseres en daartegenover een contra-alt, een instrumentaal ensemble en een dirigent heet vreemd genoeg *3Abschied*. Waarom?

ATDK & JB: Het plan was aanvankelijk om rond *Das Lied von der Erde* te werken, maar al gauw merkten we dat vooral het laatste stuk ervan, *Der Abschied*, ons sterk aantrok. Geleidelijk kwamen we tot de overtuiging dat we uitsluitend met *Der Abschied* moesten werken. We wilden zoveel met dit Abschied doen dat we beslisten om het te verveelvoudigen, het te herhalen om het op verschillende manieren te kunnen behandelen, vanuit verscheidene invalshoeken. Er zullen drie versies van *Der Abschied* te zien zijn.

Op verschillende manieren dreigt *3Abschied* te breken met de traditie van absoluut, soms overdreven – bijna religieus – respect

dat Mahler-liefhebbers betonen aan het werk van de meester. Deze cyclus vormt een sterk verbonden eenheid en toch wordt het laatste deel eraf geknipt, in stukken gehakt, herhaald ... Nu blijkt dat alle beslissingen in dit proces zijn genomen met bijzonder veel liefde voor de oorspronkelijke partituur. Wordt daar een prijs voor betaald, en zo ja, waarom precies?

ATDK & JB: Ja, je kunt stellen dat we het werk niet 'respecteren', of toch niet in de gebruikelijke zin van het woord: we storten het in een crisis, 'nous la mettons en crise'. Eigenlijk zijn we erdoor gefascineerd en willen we weten waarom we er ons in herkennen. We zijn allebei wat men 'hedendaagse kunstenaars' noemt, we brengen allebei 'experimenteel theater' dat onze hedendaagse werkelijkheid probeert weer te geven en te bevragen. Waar het ons in dit project op aankomt, is dit werk te actualiseren, niet het als zodanig te bewaren, als een kostbaar juweel in een schrijn, zonder nog vragen te stellen over de impact ervan ... Het gaat er ons om te begrijpen wat dit werk ons vandaag te vertellen heeft en hoe deze muziek van meer dan een eeuw geleden ons nog kan helpen om de wereld van nu beter te begrijpen. Aan de hand van datgene waarover dit werk gaat – het aanvaarden van de dood – en de manier waarop het daarover spreekt – een Duits romantisch lied gecomponeerd op drie Chinese gedichten – wordt onze filosofische, esthetische en formele vraagstelling blootgelegd en als het ware in alle richtingen open gegooid. Die wisselwerking tussen de muziek en de mogelijke dans boeit ons. Door Mahlers werk 'in een crisis te storten' stellen we dus in de eerste plaats onze eigen praktijk, onze eigen aanpak in vraag.

Jean-Luc Fafchamps

Der Abschied

Hans Bethge, nach Mong-Kao-Jèn und Wang-Wei

Die Sonne scheidet hinter dem Gebirge.
In alle Täler steigt der Abend nieder
Mit seinen Schatten, die voll Kühlung sind.
O sieh! Wie eine Silberbarke schwebt
Der Mond am blauen Himmelssee herauf.
Ich spüre eines feinen Windes Weh'n
Hinter den dunklen Fichten!

Der Bach singt voller Wohllaut durch das Dunkel.
Die Blumen blassen im Dämmerchein.
Die Erde atmet voll von Ruh' und Schlaf.
Alle Sehnsucht will nun träumen,
Die müden Menschen geh'n heimwärts,
Um im Schlaf vergess'nes Glück
Und Jugend neu zu lernen!
Die Vögel hocken still in ihren Zweigen.
Die Welt schläft ein ...

Es wehet kühl im Schatten meiner Fichten.
Ich stehe hier und harre meines Freundes;
Ich harre sein zum letzten Lebewohl.
Ich sehne mich, o Freund, an deiner Seite
Die Schönheit dieses Abends zu genießen.
Wo bleibst du? Du läßt mich lang allein!
Ich wandle auf und nieder mit meiner Laute
Auf Wegen, die von weichem Grase schwellen.
O Schönheit! O ewigen Liebens, Lebens
trunk'ne Welt!

Er stieg vom Pferd und reichte ihm den Trunk
des Abschieds dar.
Er fragte ihn, wohin er führe
Und auch warum es müßte sein.
Er sprach, seine Stimme war umflort:
Du, mein Freund,
Mir war auf dieser Welt das Glück nicht hold!
Wohin ich geh'? Ich geh', ich wand're in die Berge.
Ich suche Ruhe für mein einsam Herz!
Ich wandle nach der Heimat, meiner Stätte.
Ich werde niemals in die Ferne schweifen.
Still ist mein Herz und harret seiner Stunde!

Die liebe Erde allüberall
Blüht auf im Lenz und grünt aufs neu!
Allüberall und ewig blauen licht die Fernen!
Ewig ... ewig ...

© 1989 by Universal Edition A.G., Wien
Text von Hans Bethge aus der *Chinesischen Flöte*
© mit freundlicher Genehmigung des Yin Yang Media Verlages

Het Afscheid

Hans Bethge, naar Mong-Kao-Jèn en Wang-Wei

De zon verdwijnt achter de bergen.
In alle valleien daalt de avond neder
met zijn schaduwen die voor verkoeling zorgen.
Kijk, als een zilveren bootje zweeft
de maan hoog aan de blauwe hemelzee.
Ik voel een zachte bries waaien
achter de donkere sparren!

De beek zingt welluidend door het duister.
De bloemen kleuren vaal in 't schemerlicht.
De aarde ademt vol van rust en slaap.
Elke hunkering wil nu dromen.
De vermoeide mensen keren huiswaarts
om in hun slaap vergeten geluk
en jeugd opnieuw te kennen!
De vogels hurken ineengedoken stil op hun
twijgen.
De wereld slaapt in ...

Het waait koel in de schaduw van mijn sparren.
Ik sta hier en wacht op mijn vriend,
ik wacht om hem voor 't laatst vaarwel te zeggen.
Ik smacht, mijn vriend, om aan jouw zijde
van de schoonheid van deze avond te genieten.
Waar blijf je toch? Je laat me al zo lang alleen!
Ik wandel heen en weer met mijn luit
op wegen die zwellen van het malse gras.
O schoonheid! O eeuwige liefdes-levensdronken
wereld!

Hij steeg af van zijn paard en reikte hem
de afscheidsdronk aan. Hij vroeg hem waar
hij heen ging en ook waarom het zo moest zijn.
Hij zei met omfloerste stem: ach, mijn vriend,
mij was op deze wereld het geluk niet genegen!
Waar ik heen ga? Ik ga, ik dool door de bergen.
Ik zoek rust voor mijn eenzame hart.
Ik wandel naar mijn geboortegrond, naar mijn
thuis.
Ik zal nooit de wijde wereld intrekken.
Stil is mijn hart, het wacht op zijn uur!

De geliefde aarde bloeit overal
op in de lente en wordt opnieuw
groen! Overal en eeuwig
lichten de einders blauw op!
Eeuwig ... eeuwig ...

Nederlandse versie: Koen Van Caekenberghe

© 2010 by Universal Edition A.G., Wien

'Ze moeten mij niet meer komen storen voor minder dan twee schandalen per week.'

– Gustav Mahler (als intendant van de Weense Opera)

Biografieën

Na haar studies aan de dansschool MUDRA en aan de New Yorkse Tisch School of the Arts, creëert Anne Teresa De Keersmaeker haar eerste choreografie, *Asch*, in 1980. In 1982 gaat *Fase, four movements to the music of Steve Reich*, een van de meest invloedrijke choreografieën van zijn tijd, in première. In 1983 richt De Keersmaeker gelijktijdig met de creatie van *Rosas danst Rosas* haar gezelschap Rosas op. In haar werk staat de relatie tussen muziek en dans centraal. Ze werkt met componisten uit verschillende muziekperiodes. Tijdens de residentie van Rosas in de Munt (1992-2007) regisseerde De Keersmaeker verschillende opera's. Ook de relatie tussen dans en tekst loopt als een rode draad door haar werk. In recente producties zijn samenwerkingen met beeldende kunstenaars kenmerkend. In 1995 richt ze samen met de Munt de dansschool P.A.R.T.S. op.

Jérôme Bel woont in Parijs en is internationaal aan het werk. Zijn eerste stuk, *nom donné par l'auteur* (1994), is een choreografie voor voorwerpen. *Jérôme Bel* (1995) is gebaseerd op de volledige naaktheid van de vertolkers. *Shirtology* (1997) brengt een danser met tientallen T-shirts op het toneel. *The last performance* (1998) probeert een ontologie van de podiumkunsten op te stellen. *Xavier Le Roy* (2000) was een concept van Bel, maar werd volledig gerealiseerd door Xavier Le Roy. *The show must go on* (2001) verenigde twintig vertolkers, negentien popsongs en één dj. In 2004 was er *Véronique Doisneau*, over het werk van Doisneau, een danseres uit het corps de ballet van de Opéra de Paris. *Isabel Torres* (2005) vormt hiervan de Braziliaanse versie. *Pichet Klunchun & myself* (2005) werd bedacht in Bangkok met de traditioneel-Thaise danser Klunchun. In 2009 werd *Lutz Förster* gecreëerd over het werk van Förster als danser bij Pina Bausch, de José Limon Company en Bob

Wilson, alsook over Cédric Andrieux, danser bij Merce Cunningham en later ook in de Opéra de Lyon.

De Britse mezzosopraan Sara Fulgoni is een buitengewoon vocaal en dramatisch talent. Ze treedt op in 's werelds belangrijkste opera- en concerthuizen met een zeer uitgebreid repertoire. De volle, rijke en stralende klank van haar stem, evenals haar opmerkelijke verschijning op de planken, kenmerken haar optredens. Van haar rollen vermelden we Carmen, Beatrice, Judith, Hänsel, Prins Orlovski, Waltraute en Kundry. Met Riccardo Chailly nam ze Mahlers *Achtste Symfonie* en *Urlicht* op voor Decca, en met Riccardo Muti in de Scala Cherubini's *Messe in d* voor EMI. Sara Fulgoni creëerde de titelrol van Tobias Pickers nieuwe opera *Therèse Raquin* in de Dallas Opera. Ze studeerde aan de Royal Northern College of Music en sleepte verschillende prijzen in de wacht, waaronder de Kathleen Ferrier Award in 1993.

Georges-Elie Octors is orkestdirigent en percussionist. Hij was gedurende 25 jaar muziekdirecteur van Musiques Nouvelles, het ensemble dat indertijd werd opgericht door Henri Pousseur. Hij dirigeerde tal van symfonische formaties, kamerorkesten en ensembles voor hedendaagse muziek. Georges-Elie Octors doceert Analyse van hedendaagse muziek aan het Conservatorium van Luik, kamermuziek aan de Muziekhogeschool van Barcelona en een Muziek cursus voor dansers bij P.A.R.T.S./Rosas. Hij nam de muzikale leiding op zich van tal van wereldcreaties van componisten als Aperghis, Boesmans, Harvey, Francesconi, De Mey, Pousseur, Saariaho ... Hij dirigeerde meerdere opera's, onder meer voor het Festival d'Aix-en-Provence, en was recent te gast in de Accademia van de Scala te

Milaan. Van bij de oprichting in 1994 is hij muziekdirecteur van het Ictus Ensemble.

Jean-Luc Fafchamps is pianist en componist. Hij studeerde aan het Conservatorium van Bergen en de Universiteit van Leuven. Voor het label Sub Rosa maakte hij opnames van werk van Bowles, Liszt, Feldman, Dallapiccola, Duchamp, Scelsi en Berio. Als componist begon hij zijn carrière bij theater- en dansgezelschappen (Théâtre Impopulaire, Compagnie Bonté-Mossoux ...). Zijn werk werd geprezen door de Tribune des Jeunes Compositeurs van de Unesco (*Attrition*, voor strijkoctet), leverde hem de Octave des Musiques Classiques 2006 op en werd uitgevoerd op festivals als Ars Musica (Brussel), Présences (Parijs), Musique-Action (Nancy), Why Note (Dijon), in Warschau, Vilnius, Boedapest ... Bij Sub Rosa verschenen ook twee overzichtscd's van zijn werken, en in 2008 verscheen bij Fuga Libera de cd ...*Lignes...* met recente composities voor kleine ensembles. Jean-Luc Fafchamps onderwijst muziekanalyse en compositie aan het Conservatorium van Bergen. Hij is van bij de oprichting in 1994 pianist van het Ictus Ensemble.

Ictus is een ensemble voor hedendaagse muziek dat sinds 1994 is gevestigd in de gebouwen van Rosas in Brussel. Het ensemble richt zich op de muziek van na 1950 en bestrijkt een zeer breed stilistisch spectrum – van Aperghis tot Reich, van Murail tot Waits. Behalve thematische concerten (bijvoorbeeld rond 'de gelaagde tijd', 'ironie' of 'muziek en film') verzorgt Ictus portretconcerten (van onder anderen Jonathan Harvey, Fausto Romitelli, Toshio Hosokawa) en geënceneerde producties als opera's, video- en dansproducties. Vaak maakt het ensemble gebruik van elektronica. Ictus heeft op de podia gestaan van verschillende grote zalen en gerenommeerde festivals in Europa en de Verenigde Staten.

© Anne Van Aerschot

In de kijker

December dance © Tadeusz Paczula

En Atendant © Anne Van Aerschot

wo 01.12.10 t/m zo 12.12.10 / Diverse locaties
December Dance 10 / Festival

De vierde editie van December Dance, een samenwerking tussen Concertgebouw Brugge en Cultuurcentrum Brugge, sluit aan bij het culturele stadsfestival Brugge Centraal. Naast werken van twee ankerfiguren, de Duitse choreografe Sasha Waltz en de Frans-Hongaarse choreograaf Josef Nadj, presenteert het festival een dansprogramma met toppers uit Centraal-Europa.
www.decemberdance.be

do 28.04.11 / 20.00 / Concertzaal
En Atendant / Anne Teresa De Keersmaeker / Rosas

Met *En Atendant* zet Anne Teresa De Keersmaeker een nieuwe stap in haar onderzoek naar het samengaan van dans en muziek. Na Bach en Webern in *Zeitung*, The Beatles in *The Song* en Mahler in *3Abschied* is het uitgangspunt nu de Ars Subtilior: een complexe en intellectuele polyfonische muziekvorm uit de 14e eeuw die uitgaat van dissonantie en tegenstelling.

In het Concertgebouwcafé kunt u gezellig nagenieten met cultuurliefhebbers en mogelijk ontmoet u er ook de artiesten.

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02
IN&UIT, 'T ZAND 34, BRUGGE

PROVINCIE
West-Vlaanderen

BRUGGE

FLUXUS

DeMorgen
een open geest heeft meer

Klara

focus • wtv